

Kúria

Bs.III.1344/2016/10.

A Kúria Budapesten, a 2016. év október hó 13. napján tartott nyilvános ülésen meghozta a következő

v é g z é s t :

A Kúria a 2000. évi CXXX. törvény 1. §-a alapján igazolja, hogy Nagy Imre, Dr. Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Dr. Jánosi Ferenc és Vásárhelyi Miklós tekintetében

a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Népbírószági Tanácsának TB.NB.003/1958-18. számú ítélete,

továbbá Dr. Szilágyi József tekintetében

a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Népbírószági Tanácsának Tb.Nb.003/1958/12. számú ítélete

s e m m i s.

Az eljárás során felmerült 28.575 (huszonnyolcezer-ötszázhetvenöt) forint bűnügyi költséget az állam viseli.

A végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

I.

- [1] A legfőbb ügyész semmisség igazolását indítványozta Nagy Imre, Dr. Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Dr. Jánosi Ferenc és Vásárhelyi Miklós esetében a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Népbírószági Tanácsának TB.NB.003/1958-18. számú

ítélete,

Dr. Szilágyi József esetében pedig

a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsának Tb.Nb.003/1958/12. számú ítélete vonatkozásában [BF.1204/2016.].

- [2] Indokai szerint a semmisség alapja – az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról szóló és a 2016. évi LVI. törvénnyel módosított – 2000. évi CXXX. törvény 1. §-a.
- [3] Utalt arra, hogy a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsa Eln.Tan.B.törv.660/1989/6. számú, 1989. július 6-án meghozott határozatával – a legfőbb ügyész törvényességi óvása alapján eljárva – felülvizsgálta a népbíróági tanács két ítéletét és az elítélteket minden vádpont alól felmentette.
- [4] A Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsának határozata megállapította, hogy valamennyi elítélés törvénysértő volt, mert a terheltek a felrótt cselekményekkel bűncselekményt nem követtek el; egyben feltárta a népbíróági eljárás számos eljárási törvénysértését is.
- [5] A legfőbb ügyész ugyanakkor kifejtette, hogy a törvényességi óvás elbírálásakor a Legfelsőbb Bíróság nem foglalt állást a népbíróági tanácsok felállításának és működésük szabályozásának jogrendszerüinktől idegen megoldásairól.
- [6] Úgy szolgáltatott igazságot a bűncselekmény hiányában, törvénysértéssel elítélteknek, hogy határozatával óhatatlanul törvényes bíróságként legitimálta a népbíróági tanácsot és – törvényességi óvás folytán elvégzett felülvizsgálatával – a Legfelsőbb Bíróság Népbíróági Tanácsának ítéleteit valóságos bírói döntésekként kezelte.
- [7] Az 1957. április 6. napjától felállított népbíróági tanácsok eljárásairól csak a 2000. évi CXXX. törvény fogalmazta meg, hogy ezek a jogállamisággal és az ítélkezés alkotmányos elveivel össze nem egyeztethető, nem legitimálható eljárások voltak. Ezek orvoslására a bírósági eljárásokban igénybe vehető perorvoslati eszközök nem megfelelőek.
- [8] Az indítvány szerint a megtorlások lehetőségét megteremtő jogszabályok alapján folytatott eljárásokban az orvoslásra a negyedik semmisségi jogszabály, a 2000. évi CXXX. törvény alkalmas.
- [9] E törvény 1. §-a a rögtönbíráskodásban, a gyorsított eljárásban és a népbíróági tanács előtti eljárásokban történt elítélések semmisségét mondta ki, ha az elbírált cselekménynek a forradalom és szabadságharc céljával, eszmeiségével való azonosulása állapítható meg.
- [10] A semmisségi törvény ezen feltételei jelen esetben, valamennyi érintett tekintetében maradéktalanul megállapíthatók.
- [11] A legfőbb ügyész szerint az indítványozott semmisség megállapításával kifejezésre juthat, hogy a Nagy Imre és társai ellen folytatott – a leszámolást kiszolgáló – eljárás olyan alapvető

hiányosságokat és szándékolt törvénysértéseket hordoz, amelyek miatt bírósági elítélésként nem reparálható.

[12] A törvényességi óvás alapján lefolytatott eljárás jogilag szolgáltatott igazságot az ártatlanul elítélteknek, azonban erkölcsi és politikai igazság szolgáltatására nem kerülhetett sor.

II.

[13] A legfőbb ügyész által hivatkozott elítélések a következők.

[14] A Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bíróságának Népbírószági Tanácsa
az 1958. június hó 15. napján kihirdetett és aznap jogerőre emelkedett TB.NB.003/1958-18. számú ítéletével

Nagy Imrét, Dr. Donáth Ferencet, Gimes Miklóst, Tildy Zoltánt, Maléter Pált, Kopácsi Sándort, Dr. Jánosi Ferencet, Vásárhelyi Miklóst

az 1958. április hó 22. napján kihirdetett és aznap jogerőre emelkedett TB.Nb.003/1958/12. számú ítéletével pedig

dr. Szilágyi Józsefet

bűnösnek mondta ki

Nagy Imrét, Dr. Donáth Ferencet, Gimes Miklóst, Kopácsi Sándort és Dr. Szilágyi Józsefet a BHÖ. 1. pont (1) bekezdése szerinti, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés vezetésével elkövetett bűntettben;

Tildy Zoltánt a BHÖ. 1. pont (2) bekezdése szerinti, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom előmozdításával elkövetett bűntettben;

Maléter Pált a BHÖ. 1. pont (1) bekezdése szerinti, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló cselekménnyel elkövetett bűntettben;

Dr. Jánosi Ferencet és Vásárhelyi Miklóst a BHÖ. 1. pont (2) bekezdése szerinti, a népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben tevékeny részvétellel elkövetett bűntettben.

[15] Ezenkívül

Nagy Imrét a BHÖ. 35. pont (1) bekezdése szerinti hazaárulás bűntettében;

Maléter Pált és Kopácsi Sándort a KtBtk. 29. §-ába ütköző és a 30. § (2) bekezdése szerint minősülő vezetőként elkövetett zendülés bűntettében is.

[16] Ezért Nagy Imrét, Gimes Miklóst, Maléter Pált és Dr. Szilágyi Józsefet főbüntetésként halálra, mellékbüntetésként teljes vagyonelkobzásra,

Maléter Pált ezenkívül további mellékbüntetésként rend- és díszjelek elvesztésére;

- Dr. Donáth Ferencet főbüntetésként 12 évi börtönre, mellékbüntetésként a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 évi eltiltásra és teljes vagyonek Kobzásra;
- Tildy Zoltánt főbüntetésként 6 évi börtönre, mellékbüntetésként a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 6 évi eltiltásra és teljes vagyonek Kobzásra;
- Kopácsi Sándort főbüntetésként életfogytiglani börtönbüntetésre, mellékbüntetésként állásvesztésre, továbbá a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 évi eltiltásra, valamint a rend- és díszjelek elvesztésére és teljes vagyonek Kobzásra;
- Dr. Jánosi Ferencet főbüntetésként 8 évi börtönre, mellékbüntetésként a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 10 évi eltiltásra és teljes vagyonek Kobzásra;
- Vásárhelyi Miklóst főbüntetésként 5 évi börtönre, mellékbüntetésként a büntető törvényben felsorolt egyes jogok gyakorlásától 5 évi eltiltásra, és 1.000 Ft részleges vagyonek Kobzásra ítélte.
- [17] Nagy Imre, Gimes Miklós és Maléter Pál halálbüntetését 1958. június hó 16. napján, dr. Szilágyi József halálbüntetését 1958. április hó 24. napján végrehajtották.
- [18] Szabadulását követően, időközben Tildy Zoltán (1961. augusztus 3-án), Dr. Jánosi Ferenc (1968. szeptember 2-án), Dr. Donáth Ferenc (1986. július 15-én), Kopácsi Sándor (2001. március 2-án), Vásárhelyi Miklós (2001. július 31-én) elhunyt.
- [19] A legfőbb ügyész az 1956. évi forradalom és szabadságharc utáni leszámolással összefüggő elítélések semmisségének megállapításáról szóló 2000. évi CXXX. törvényre hivatkozott.

III.

- [20] A Kúria a legfőbb ügyész indítványa alapján, a 2000. évi CXXX. törvény 2. § (2) bekezdésének c) pontja szerint nyilvános ülést tartott.
- [21] A nyilvános ülésen a legfőbb ügyész az indítványt fenntartotta és az abban foglaltakkal egyező tartalommal szólalt fel.
- [22] Az ügyben a Nagy Imre, Maléter Pál, Dr. Szilágyi József érdekében eljáró védő, és a Dr. Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Kopácsi Sándor, Dr. Jánosi Ferenc, Vásárhelyi Miklós érdekében eljáró védő a semmisség igazolásának kiadására vonatkozó indítványt egyaránt megalapozottnak tartotta.

IV.

- [23] A legfőbb ügyész semmisség megállapításának igazolása iránti indítványa – mindkét ítélet és

valamennyi érintett személy tekintetében – alapos.

- [24] A 2000. évi CXXX. törvény 2001. január 4-én lépett hatályba, 1. §-a szerint:
- [25] „Semmisnek tekintendő az 1956. évi 28. törvényerejű rendelettel és az 1956. évi 32. törvényerejű rendelettel bevezetett rögtönbíráskodás, továbbá az 1957. évi 4. törvényerejű rendelettel bevezetett gyorsított eljárásban, valamint az 1957. évi 25. és az 1957. évi 34. törvényerejű rendelettel felállított népbírószági tanács elotti eljárásban – a forradalom és szabadságharc céljával, eszmeiségével való azonosulásra tekintettel – a forradalommal, illetve harci cselekménnyel összefüggésbe hozott cselekmény miatti elítélés.”
- [26] A 2000. évi CXXX. törvény 2. § (1) bekezdését a 2016. évi LVI. törvény 1. § (1) bekezdése módosította 2016. június 16-tól hatályosan azzal a szöveggel, hogy:
- [27] „Az elítélés a törvény alapján semmis, amelynek igazolása a Kúria hatáskörébe tartozik.”
- [28] A 2000. évi CXXX. törvényhez fűzött indokolás szerint a semmisség indoka, hogy a törvényben felsorolt jogszabályok „olyan környezetet alkottak, amelyben nem voltak adottak a pártatlan, illetve elfogulatlan jogalkalmazás feltételei. A »különleges« eljárási szabályok alkalmazása esetén eleve reménytelen volt annak helyzete, akinek cselekményét a forradalommal összefüggésbe hozva bírálták el.” Olyan eljárási szabályok ezek, amelyek kiszolgálták a leszámolást, s a törvényhozás által megfogalmazott – a megelőző három semmisségi törvényhez hasonló – értékítélet szerint nem férnek össze a jogállamisággal, ezért az alkalmazásukkal hozott ítélet semmis.
- [29] A negyedik semmisségi törvény által említett jogi környezet valójában a tényleges eljárási garanciák elhagyását, a rendes eljárásoktól különböző eljárási szabályok alkalmazását, valójában az eljárás alá vont személy reménytelen, kiszolgáltatott helyzetét eredményezte, ha a cselekményét a forradalommal összefüggésbe hozva bírálták el.
- [30] A különleges eljárási szabályok bevezetését és a büntetőeljárásnak politikai célok szolgálatába állítását politikai testület, az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottsága Intéző Bizottsága határozta el az 1957. április 2-án tartott ülésén. E határozat szerint:
- [31] „Az I.B. szükségesnek tartja az ellenforradalom maradványainak komolyabb és gyorsabb felszámolását. Megbízta Münnich és Biszku elvtársakat, hogy a népbírószági törvény, illetve meglevő szerveink segítségével jelentős felelősség-re-vonásokat eszközöljenek sajtónyilvánosság nélkül.”
- [32] A párt határozatának megfelelően a Népköztársaság Elnöki Tanácsa megalkotta az 1957. évi 25. törvényerejű rendeletet, amelynek alapján felállították a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsát. A tanács öt tagból állt. Eljárt minden olyan ügyben, amikor az ügyész a népbírószági tanács előtt emelt vádat.

- [33] Eljárhatott első fokon, fellebbezési fórumként, de törvényességi óváásokat is elbírállhatott. Joga volt perújítást kezdeményezni.
- [34] Ha fellebbezési fórumként járt el, a súlyosítási tilalom nem kötötte, akkor is hozhatott az elsőfokú ítéletnél súlyosabbat, ha a védő a vádlott javára fellebbezett.
- [35] A törvényességi óvás lehetőséget biztosított arra, hogy bármely jogerősen lezárt ügyben új ítéletet hozhasson.
- [36] A NET 1957. évi 34. törvényerejű rendelete hozta létre a megyei, fővárosi népbírószági tanácsokat (melynek összetétele: a tanácsvezető és 2 népbíró).
- [37] A népbírószágok a gyorsított eljárás szabályai szerint jártak el. A bíróságok halálbüntetést, életfogytigtartó szabadságvesztést, vagy 5-15 évig terjedő szabadságvesztést szabhattak ki, (további enyhítésnek nem volt helye, 1957. évi 34. törvényerejű rendelet).
- [38] Kegyelemi felterjesztést kizárták, és a rögtöni végrehajtás iránt intézkedtek, ha a Legfelsőbb Bíróság Népbírószági Tanácsa a halálbüntetésre ítéltet – egyhangúan vagy szótöbbséggel – nem ajánlotta kegyelemre.
- [39] E megoldások minden korábbi büntetőeljárásnál szigorúbb, valójában a legfőbb bírósági szinten létrehozott statáriális bíróságot eredményeztek.
- [40] A Magyar Államjog című 1956 végén megjelent egyetemi jegyzetnek e rendelkezéshez fűzött szövege szerint:
- [41] „Halálbüntetés kiszabása esetén az ügy iratait a Legfelsőbb Bíróságon és az igazságügyminiszteren keresztül a legfőbb ügyész meghallgatása után – az elnöki tanácshoz – minden esetben fel kell terjeszteni. Az elnöki tanácsnak a kegyelem tárgyában hozott döntéséig a halálos ítéletet nem lehet végrehajtani.”
- [42] Az 1949. évi XX. törvény 20. § (1) bekezdés k) pontja alapján a kegyelmezési jog gyakorlása az Elnöki Tanács hatáskörébe tartozott.
- [43] Az ENSZ többször megróttta Magyarországot amiatt, hogy Magyarországon a viszonylagos konszolidáció ellenére évek múltán is kivételes állapotok uralkodnak és ítékezés folyik. Ennek eredményeképpen az 1961. évi 7. törvényerejű rendelet 1961. április 16-i hatállyal hatályon kívül helyezte a népbírószági tanácsokra vonatkozó összes rendelkezést.
- [44] A párthatározatban foglalt követelmények teljesítése érdekében bevezetett különleges eljárási szabályok nemcsak a belső jogot írták felül és hagyták figyelmen kívül, de sértették a nemzetközi jogot is.
- [45] A háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött egyezményekhez a Magyar Állam csatlakozott, azokat ratifikálta, s a hivatkozott egyezmények

kihirdetése is megtörtént 1954. november 26-án az 1954. évi 32. törvényerejű rendelettel oly módon, hogy az egyezmények 1955. február 3-án léptek hatályba.

- [46] A polgári lakosság háború idején való védelméről szóló IV. Egyezmény 2. cikke értelmében az egyezmény alkalmazást nyer a két vagy több szerződő fél között bekövetkező megüzent háború, vagy minden más fegyveres összeütközés esetén, még ha a hadiállapot fennforgását közülük valamelyik nem is ismeri el. Az egyezmény alkalmazandó valamely szerződő fél területe egészének, vagy egy részének bármely megszállása esetén is, még akkor is, ha ez a megszállás nem ütközik semmiféle katonai ellenállásba.
- [47] A 4. cikk rögzíti: „Az egyezmény védelmében részesülnek azok a személyek, akik összeütközés vagy megszállás esetén bármely időpontban és bármely módon valamelyik szerződő fél vagy megszálló hatalom hatalmában vannak, amelynek nem állampolgárai”.
- [48] A 6. cikk szerint: „A jelen egyezményt a 2. cikkben említett minden összeütközés vagy megszállás esetén annak kezdetétől fogva alkalmazni kell. Az összeütköző felek területén az egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget. A megszállott területen a jelen egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év eltelte után véget ér.”
- [49] A Legfelsőbb Bíróság az EBH 1999/82. számú határozatában megállapította: „1956. október 23. napjával kezdődően nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés zajlott le mindaddig, amíg a diktatúra fegyveres ereje a lakossággal szemben tevékenykedett, továbbá addig, amíg a Szovjetunió hadserege az országot november 4-én megszállta, miáltal az összeütközés nemzetközi jellegűvé vált.”
- [50] „A szovjet csapatok katonai győzelmének eredményeként a harci cselekmények 1956. november 15-ig megszűntek, ezen időpontot követően tehát a katonai hadműveletek befejeződtek.” [EBH 1999/83.]
- [51] A szovjet csapatok azonban megszálló erőként itt maradtak, rendészeti és közigazgatási funkciót is elláttak.
- [52] Tehát 1956. november 4-én Magyarország és a Szovjetunió között a IV. Genfi Egyezmény 2. cikke szerinti nemzetközi fegyveres összeütközés alakult ki. November 15-ét követően pedig Budapest megszállt terület maradt, és az Egyezmény alkalmazásának hatálya a 6. cikkben említett további egy év időtartamra változatlanul fennállt. Ez a helyzet azt is jelenti, hogy Budapest lakossága a megszálló szovjet hadsereg hatalmában volt, ezért az Egyezmény védelme alá került.
- [53] E védettség természetesen – mindaddig, amíg a megszállás ténylegesen fennállt – a szovjet erővel együttműködő, azokkal közös akciókat végrehajtó karhatalmistákkal szemben is érvényesült.

- [54] Erre figyelemmel bír különös jelentőséggel a IV. Genfi Egyezmény 75. cikke, mely szerint:
- [55] „A halálra ítélt személyektől sohasem lehet elvonni a kegyelemért folyamodás jogát. A halálbüntetés sohasem hajtható végre attól az időponttól számított 6 hónap eltelte előtt, amely időpontban a halálos ítéletet helybenhagyó jogerős ítéletet vagy a kegyelem megtagadását tartalmazó határozatot a Védőhatalommal közölték.”
- [56] Ez a 6 hónapos határidő tüzetesen meghatározott esetekben, amikor is súlyos és válságos körülmények arra mutatnak, hogy a megszálló hatalomnak vagy fegyveres erőinek biztonságát szervezett veszély fenyegeti, megrövidíthető; a Védőhatalmat azonban a határidő megrövidítéséről mindenkor tájékoztatni kell, s mindenkor joga van arra, hogy a halálos ítéletekkel kapcsolatban megfelelő időben az illetékes megszálló hatóságokhoz forduljon.
- [57] Kétségtelen, hogy Dr. Szilágyi József 1958. április 22-én kiszabott halálbüntetését 1958. április hó 24. napján, a Nagy Imre, Gimes Miklós és Maléter Pál 1958. június 15-én kiszabott halálbüntetését 1958. június hó 16. napján végrehajtották.
- [58] A halálbüntetések esetén a kegyelmezési jogot tehát nem biztosították, és a 6 hónapos moratóriumot sem tartották be, jóllehet nem volt olyan helyzet, amely annak lerövidítését megalapozhatta volna.
- [59] A Genfi Egyezmény 6. cikke kimondja, hogy az Egyezményt a 2. cikkben említett minden összeütközés vagy megszállás esetén annak kezdetétől fogva alkalmazni kell. Az összeütköző felek területén az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésével ér véget. A megszállott területen az Egyezmény alkalmazása a katonai műveletek általános befejezésétől számított egy év eltelte után ér véget; a megszálló hatalmat azonban a megszállás ideje alatt ezt követően is kötelezi (egyebek mellett) a 75. cikknek a betartása, amely a kegyelemért folyamodás jogát és a 6 hónapos moratóriumot előírja.
- [60] Kétségtelen, hogy Nagy Imrét és társait „magyar bíróság” ítélte halálra és végeztette ki, de a velük szembeni egész büntetőeljárás az idegen hatalom által kormányt váltó új hatalom által történt, amely ekkor még nélkülözte a nemzetközi elismerést, és léte a megszálló hatalom jelenléte és ereje által volt csak biztosított. Ezt bizonyítja az ENSZ közgyűléseinek több határozata, amelyek a magyarországi helyzettel foglalkoztak, és a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetségét és az akkor magyarországi hatóságokat minden esetben egy sorban és egyaránt szólították fel a magyar nép elleni elnyomó intézkedések abbahagyására, a szabadság, a politikai függetlenség, valamint a magyar nép alapvető emberi és szabadságjogainak tiszteletben tartására.
- [61] A legfőbb ügyészi indítvány tárgyát képező Nagy Imre és társai ügyében 1958. június 15-én kelt ítélettel kapcsolatban a megszállók és a magyar kormány osztatlan felelősségét az ENSZ ún. ötös bizottságának A/3849. számú határozatának 27. pontja a következőképpen állapítja meg:

- [62] „Noha Maléter tábornok őrizetbe vételét és Nagy és társai elrablását a szovjet személyzet hajtotta végre, azonban a magyar kormány ezért a későbbi tárgyalások és kivégzések bejelentésével teljes felelősséget vállalt.
- [63] Ezen titkos bírósági tárgyalások és kivégzések azt bizonyítják, hogy továbbra sem vették figyelembe a Közgyűlés határozatait, és az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmányában meghatározott emberi jogokat.”
- [64] Az ENSZ Közgyűlésének 13. ülészakán, a 787. teljes ülésén elfogadott 1312. (XI.) számú, a magyarországi helyzetről szóló határozat 5. pontja szerint a Közgyűlés „elítéli Nagy Imre úr, Maléter Pál tábornok és más magyar hazafiak kivégzését”,
6. pontja pedig:
- „elítéli a folyamatos szembeszegülést a Közgyűlés határozataival.” [A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben 1956-1963.; Magyar ENSZ Társaság, 2006. 132–133. o.]
- [65] Hasonló tartalmú marasztalást ad a 14. ülészak 1454. (XIV.) határozata, amely mindkét említett címmel szemben „helyteleníti”, hogy figyelmen kívül hagyják a Közgyűlés magyarországi helyzetre vonatkozó határozatait. [A forradalom és a magyar kérdés az ENSZ-ben 1956-1963.; Magyar ENSZ Társaság, 2006. 134. o.]
- [66] A kivégzés tényének elítélése a nemzetközi jogsértést bizonyítja.
- [67] A negyedik semmisségi törvény által említett jogi környezet tehát nem más, mint a leszámolás igényéhez alakított olyan eljárási rend, amely nem a bíróság feladatául rendelt igazságszolgáltatást, hanem a bírósági eljárás látszata alatt elkövetett, előre kitervelt gyilkosság végrehajtását biztosította. Az az eljárás ugyanis, amely a nyilvánosság, a jogorvoslat és a kegyelmi folyamodás kizárásával, minden valós garancia mellőzésével annak érdekében folyik, hogy párthatározatban megjelenített politikai érdek teljesüljön, az igazságszolgáltatásnak nem nevezhető. Nagy Imrének és másik halálraítélt három társának semmi esélye nem volt igazságának kipерlésére, illetve az ellenük felhozott nem egy esetben jogi képtelenséget (népi demokratikus államrend megdöntése, hűtlenség) tartalmazó vádak elleni védekezésre. Sorsukat előre eldöntötték, és a büntető per látszatát keltve olyan színjátékot folytattak, amelyből a közönséget kizárták.
- [68] Az ilyen körülmények között hozott ítéletek ezért nem az igazságszolgáltatás eredményei, s azok reparálására, helyreigazítására az igazságszolgáltatás nem is alkalmas.
- [69] A negyedik semmisségi törvény indokolásában meghirdetett cél „ezen elítélések tekintetében nyújtson erkölcsi, jogi és politikai elégtételt”.
- [70] Az, hogy az eljárás kimondottan az elhatározott politikai cél elérésére alkotott törvények keretei

között folyt, és hogy formailag jogerős ítélettel zárult, nem teszi a hamis ítéletet igazzá. Mert (Király Tibor professzor úr szavaival élve) „A büntetőjogban és a büntetőeljárás jogban kifejezett törvényhozói szándékkal – amely nevezhető a jog intenciójának is – ellentétes, hogy olyan ítélet szülessék és legyen jogerős, amely ártatlant bűnösnek nyilvánít. Ehhez képest minden más semmisségi ok (pl. hogy a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, nem járt el védő stb.) másodlagos; végső fokon, azért idéz elő semmisséget, mert vélelmezzük, hogy az elvek, garanciák megsértése veszélyezteti az igazságot.” [Király Tibor: Büntetőítélet a jog határán, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1972. 219. o.]

- [71] A legfőbb ügyészi indítvány tárgyát képező ítéletek olyan képtelen álláspontra helyezkedtek, mely szerint az ország legitim – a Népköztársaság Elnöki Tanácsa által miniszterelnökké választott, később tisztségében megerősített Nagy Imre és valamennyi társa a saját maga által gyakorolt hatalom megdöntésére alkalmas – magatartást fejtett ki, másrészt azt a fogalmi képtelenséget állították, hogy a külföldi csapatok kivonását sürgető, illetve azok inváziója ellen tiltakozó, ezáltal a szuverenitás mellett kiálló legitim miniszterelnök hazaárulás miatt tartozzon felelősséggel.
- [72] A történelmi tényeken erőszakot tevő ítéleti értékelés alapját valójában az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának 1956. december 5-i határozata alapozta meg, amely eleve Nagy Imrét és kormányát tette felelőssé „az ellenforradalomért”, valamint róta fel bűnéül olyan követelések elfogadását, mint a politikai semlegesség, a varsói egyezmény felmondása, az ENSZ beavatkozás kérése, a szovjet csapatokkal szembeni ellenállásra felhívás és a többpártrendszer elfogadása. [A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I. kötet 1956-november 11-1957. január 14., Intera Rt. 1993. 237–246. o.]
- [73] Valójában egy legitim kormányzat politikai tevékenységéért kellett halálbüntetést kiszabni.
- [74] Az MSZMP IKB határozatával állt összhangban a tanácsvezető bíró, Dr. Vida Ferenc 1957. februári tanulmánya, miszerint:
- [75] „Az állam belső biztonsága elleni büntettek (BHÖ 1-34. pontja) tárgya: a Magyar Népköztársaság, az alkotmányunk alapvető elvei szerinti államrend, a proletárdiktatúra – eredményeivel és hibáival, úgy ahogy az hazánkban történelmileg kialakult – védelme.”
- [76] „A BHÖ 1. pontja szerinti büntett cselekvőségének a Népköztársaság, a proletárdiktatúra megdöntésére kell irányulnia.”
- [77] „A politikai cselekmények feletti ítélkezés alapvető vonása, hogy az anyagi büntető jogszabályok alkalmazásánál politikailag is állást kell foglalni.”
- [78] „Jogos igénynek kell tehát elismerni magunkkal szemben, hogy bírói munkánkat az elvi tisztaság jellemezze. Ennek pedig mindenekelőtt abban kell megnyilvánulnia, hogy az ellenforradalmi

bűncselekményekkel kapcsolatban a minősítésnél a cselekmény politikai lényegét köntörfalazás nélkül néven nevezzük. Ez lehet csak az alapja a reális, szigorú ítélkezésnek, annak hogy az ellenforradalommal való leszámolásban mi is megtegyük a magunk kötelességét.” [Dr. Vida Ferenc: Szempontok az anyagi büntető jogszabályoknak ellenforradalmi cselekményekre alkalmazásához, Magyar Jog 1957/1-2. február-március, 11–14. o.]

- [79] A tanácsvezető bíró Magyar Jogban beígért szigorú ítélkezést és a leszámolásban részvétel szándékát segítette elő a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 1957 júniusában közzétett 216. számú állásfoglalása, miszerint:
- [80] „A BHÖ 1. pontjában meghatározott büntetteknek nem törvényi tényállási eleme, hogy az elkövető azzal a célzattal hajtsa végre a cselekményt, hogy ezáltal a népi demokratikus államrendet megdöntse.”
- [81] „Ehhez képest e büntett elkövethető különleges politikai célzat nélkül is, mégis megvalósul. Az a körülmény, hogy alanyilag az elkövetőt az államrend megdöntésére irányuló célzat vezette-e vagy sem, legfeljebb a büntetés kiszabásánál értékelhető.” [Bíróági Határozatok 1957/5., 149. o.]
- [82] A pártközpont által adott ellenségkép, annak nyomán a proletárdiktatúrának az állam elleni büntettel való védettség alá helyezése, és e büntett megvalósulásához célzat szükségletlensége együtt alkották azt az államvédelmi értelmezési keretet, amelyek a felrótt magatartások ellenében lehetővé tették a büntetőjog alkalmazását. Ez az értelmezés dogmatikailag hibás, nem szakmai, hanem ideológiai, önkényes és kiterjesztő, ezért jogértelmezésként elfogadhatatlan.
- [83] Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy az 1946. évi VII. törvény népi demokratikus államrenden nem proletárdiktatúrát értett, hanem képviseleti demokráciát többpártrendszer alapján. Az 1946-ban született törvényben szereplő népi demokratikus államrend az 1958-ban hatályos Alkotmány alapján sem lett volna a proletárdiktatúrával azonosítható. Az 1949-es Alkotmány ugyanis csak az 1976-ban történt módosítás folytán tartalmazott olyan normatív rendelkezést, mely szerint a „társadalom vezető ereje” a munkásosztály pártja.
- [84] A politikai központ ellenségképe, az ahhoz idomított jogértelmezés és az igazságszolgáltatás helyett a leszámolásban részt venni kívánó bírói ambíció olyan alkotáshoz vezettek, amely törvényes, valóságos bírói eljárás eredménye nem lehet.
- [85] A törvényességi óvás viszont – a következők szerint – elégtelen eszköz a koncepciók per reparálására.
- [86] Előre kell bocsátani, hogy a Kúria jelen eljárásának tárgya nem a törvényességi óvás folytán hozott határozat, hanem a törvény által semmissé nyilvánított elítélésről igazolás kiadása. Az viszont tényként leszögezhető, hogy a semmisség igazolásának nem akadálya a törvényességi óvás folytán

1989-ben hozott határozat. A törvényességi óvás folytán hozott felmentő határozat elvitathatatlan érdeme azonban az, hogy attól kezdve megszűnt a perjogi alapja az ügyben érintettek terheltkénti megnevezésének.

- [87] A törvényességi óvásról a büntetőeljárás 1982-ben származó magyarázata a következőt mondotta ki:
- [88] „A törvényességi óvás nem rendkívüli perorvoslat, hanem a jogerős bírósági határozatok felülvizsgálatának sajátos eszköze. A törvényességi óvás emelésének joga diszkrecionális jellegű. A törvényességi óvás célja nemcsak egy konkrét jogsérelem orvoslása, hanem az egységes szocialista törvényesség biztosítása is.” [A büntető eljárás magyarázata II. Kjk. Budapest, 1982., 902. o.]
- [89] A szocialista törvényesség követelményére odafigyelő megállapítást az Eln. Tan. B. törv. 660/1989. számú felmentő határozat maga is tartalmaz, amikor megállapítja:
- [90] „Az Országgyűlés, a kormány és az MSZMP, valamint a magyar közvélemény ma merőben másként értékeli az 1956. évi eseményeket, mint néhány hónappal korábban, s ezen belül Nagy Imrének és társainak történelmi szerepét is. Politikai és erkölcsi rehabilitálásuk gyakorlatilag megtörtént.”
- [91] Az Alkotmánybíróság a 9/1992. (I.30.) AB számú határozatával a törvényességi óvásra vonatkozó büntetőeljárási rendelkezéseket megsemmisítette, mert azt alkotmány sértőnek találta.
- [92] A felmentő ítélet a keletkezés időpontjában a legtöbbet tette, amit büntetőeljárási jogszabály alkalmazásával akkor megtehetett, mert az ártatlanokat felmentette. Azonban a forradalom és szabadságharc helyett az óvatos „1956. évi események” szóhasználat, valamint az MSZMP megváltozott értékelésére hivatkozás olyan korlátok jelenlétéről árulkodnak, amelyekre figyelemmel is a legfőbb ügyész semmisség igazolása iránti indítványa alapos és indokolt.
- [93] A népbírói elítélés jogi formát adott a Nagy Imre kormány tagjai perbefogásának, valójában eszközül szolgált arra, hogy a miniszterelnököt, Maléter tábornokot, Gimes Miklóst és Dr. Szilágyi Józsefet az életüktől megfosszák, a többiek pedig szigorúan megbüntessék. A törvényességi óvás, illetőleg annak folytán a Legfelsőbb Bíróság Elnökségi Tanácsának hatályon kívül helyező és felmentő határozata az eredeti ítéletet bírói teljesítménynek tekintette, mert azt jogilag ítélte hibásnak, olyannak, amely egy új eljárással felmentésre kicserélhető.
- [94] Tehát olyan hibás terméknek tekintette, amely kicseréléssel javítható.
- [95] A törvényességi óvás olyan jogi felülvizsgálatot végzett el, amely a bűnösség alapjául szolgáló tényállás megalapozottságát, a jogi minősítés törvényességét és az eljárási szabály betartottságát vizsgálta. Ezekkel az eszközökkel annak feltárásáig jutott el, mely szerint az adott ügyben „hiányoztak az alkotmányos elvek működésének biztosítékai. Ennek oka nem a korabeli téves tudományos nézetekben keresendő, inkább az elmélet próbálta időnként igazolni a gyakorlat torzulásait.” Ez az érvelés tehát a jogi következményeket alkalmazva hiányokról, torzulásokról

beszélt, de adós maradt annak a lényegnek a kimondásával, hogy ez az eljárás koncepció, látszatper, sőt a leszámolás eszköze, amely előre eldöntötte a megvádolt személyek sorsát, azoknak esélyt nem adott, és nem más, mint politikai, államvédelmi cél érdekében hozott jogszabályokra hivatkozással más életét elvenni, vagy szabadságától másokat megfosztani.

- [96] A kitűzött cél az annak elérésére alkalmas jogszabályok megalkotása, a bírósági eljárás eljátszása, valóságos de jóvátehetetlen büntetések kiszabása, majd végrehajtása a nyilvánosság kizárásával és a nemzetközi jog megsértésével, mindez jogon kívüli módszer és következmény, amely okkal váltotta ki az ENSZ közgyűlésének elítélését. Ennek a döntésnek nincs köze az igazságszolgáltatáshoz, ezért annak eszközeivel maradéktalanul nem is orvosolható.
- [97] Mint ahogyan nem a gyógyítást szolgálta az az orvosi tevékenység, amikor egy diktatórikus hatalom által veszélyesnek vélt személyt azért vetettek alá sebészeti beavatkozásnak a belgyógyászati ellátás helyett, hogy a műtéttel megölhessék, úgy másnak azért perbefogása, hogy valós bűn nélkül, de tényleges politikai célból kivégezhessék, az sem az igazságszolgáltatást valósította meg, hanem közönséges gyilkosságot. Ezt helyreigazítani pedig csak a törvény erejével történő semmisség alkalmas, mert az azt mondja ki, hogy ami Maléter tábornok törbecsalásával és elfogásával, majd Nagy Imre miniszterelnök elrablásával megkezdődött, és kivégzésükkel zárult, azt az igazságszolgáltatás, valamint a bírói hivatásrend elutasítják, mert az tőlük idegen, vállalhatatlan, ezért elítélésüket olyanak tekintik a keletkezésének időpontjától, mintha meg sem történt volna.
- [98] Az ítélet iudicium non existens, nem ítélet.
- [99] Az igazolás pedig annak Kúria általi közhiteles megállapítása, hogy a Nagy Imre és társai ügyében a Legfelsőbb Bíróság Népbírói Tanácsa által TB.NB.003/1958-18. számon, illetve Dr. Szilágyi József ügyében Tb.Nb.003/1958/12. számon meghozott ítéletek a 2000. évi CXXX. törvény 1. § alapján semmisnek tekintendők, mert meghozatalukra a törvény által megnevezett jogszabályok rendjében lefolytatott eljárásokkal került sor.
- [100] Az igazolás tehát egy bírósági aktus által végrehajtott művelet, amelynek során a konkrét határozatokat fel nem soroló semmisségi törvényt a Kúria – a jogosult indítványára – az ügyszám és kihirdetés dátuma szerint azonosítható ügyekre vonatkoztatja, másként: az egyedi konkrét ügyet az absztrakt törvényi rendelkezés alá besorolja, a törvényben nevesített jogszabályok szerinti eljárások miatt.
- [101] A 2000. évi CXXX. törvényt módosító 2016. évi LVI. törvény lehetőséget adott arra, hogy a legfőbb ügyész a Kúria eljárását indítványozza a semmisségi igazolás kiadása iránt.
- [102] A Kúria az 1956. évi forradalom és szabadságharc 60. évfordulójához közeledve fejet hajt a kivégzettek és a megtorlás más áldozatai előtt. Kötelességének érzi, hogy a semmisség igazolására

okot adó eljárások bírói hivatásrendre nehezedő terhétől örökre megszabaduljon, attól végleg megtisztuljon.

[103] A most kiadott, s majd kiadásra kerülő igazolásokkal a Kúria a múlttal szembenező, önvizsgálatot tartó utókor tiszteletét fejezi ki a hősök iránt, a jövő bírói nemzedékének pedig azt üzeni, hogy hivatásával mindenkor az igazságszolgáltatást teljesítse, s abból ne engedjen. Eljárásában csak a törvényt alkalmazza, s az igazságot keresse. Hivatástudatában a politika, a jogtól távolodó eszmék vagy sikert, feltűnést ígérő divatok ne befolyásolják, de azt se feledjék, hogy Európán belül hol a helyük és melyik nemzet bírái.

[104] Ekként a Kúria a 2000. évi CXXX. törvény 2. § (1)-(2) bekezdése szerint eljárva igazolta, hogy a 2000. évi CXXX. törvény 1. §-a alapján semmis a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Bírósága Népbírószági Tanácsának TB.NB.003/1958-18. számú ítélete Nagy Imre, Dr. Donáth Ferenc, Gimes Miklós, Tildy Zoltán, Maléter Pál, Kopácsi Sándor, Dr. Jánosi Ferenc, Vásárhelyi Miklós, és a Tb.Nb.003/1958/12. számú ítélete Dr. Szilágyi József tekintetében.

[105] A bűnügyi költség viseléséről a 2000. évi CXXX. törvény 2. § (2) bekezdésének g) pontja alapján rendelkezett. A végzés elleni jogorvoslat lehetőségét a Be. 3. §-ának (4) bekezdése kizárja.

Budapest, 2016. október 13.

Dr. Kónya István s.k. a tanács elnöke, Dr. Márki Zoltán s.k. előadó bíró, Dr. Varga Zoltán s.k. bíró